

Limanahkiaisia, lumikissoja ja valonvahvistimia:

Risto Isomäen yhteiskuntapoliittista ohjelmaa unkarintamassa

ELIISA PITKÄSALO

Tampere

Risto Isomäen romaanista *Sarasvatin hiekkaa* (2005) valmistui unkarinnos vuonna 2010. Romaanin unkarinkielinen versio ilmestyi nimellä *Elsodort világok* (Nytott Könyvműhely Kiadó, 2010). Käännösprojekti oli Länsi-Unkarin yliopiston (NYME) uralistiikan laitoksen ja Debrecenin yliopiston suomalais-ugrilaisen kielitieteen laitoksen yhteistyötä. Projektin aikana valmistui unkarinnos myös romaanin perusteella tehdystä samannimisestä sarjakuva-albumista (Petri Tolppanen & Jussi Kaakinen: *Sarasvatin hiekkaa*, 2008). Käännösprojekti oli samalla myös osa opetusta. Käännöskurssiin kuului sekä lähiopetuspäiviä että verkko-opetusta.

Kurssi alkoi kaksipäiväisellä suomalaista nykykirjallisuutta ja käännös-tutkimusta esittävällä seminaarilla. Tähän ensimmäiseen seminaari-tapaamiseen opiskelijat tulivat mukanaan noin viiden sivun mittaiset koekäännökset, jotka he olivat valmistaneet ennen kurssin alkamista jaetuista tekstiotteista. Koekäännösten perusteella valitsimme neljä opiskelijaa, joiden kesken käännettävä teksti jaettiin. Valintakriteerinä olivat hyvät taidot sekä suomen että unkarin kielessä. Kurssin aikana ohjasin opiskelijoiden käännöstyötä eräänlaisena nettituutorina. Yhdessä debreceniläisen kollegani Ágnes Pasztercsákin kanssa tarkastimme ja korjasimme käännöksiä useampaan otteeseen niiden valmistumisprosessin aikana. Myös Debrecenissä tuolloin suomen kielen lehtorina toiminut Petteri Laihonon osallistui käännösprojektiin. Hänen tehtäväkseen muodostui pääasiassa käännöksiin liittyvien käytännön asioiden hoitaminen. Käännösten valmistuttua Ágnes Pasztercsákin tehtäväksi jäi unkarinkielisen tekstin hiominen ja esimerkiksi kääntäjien eriävistä kielenkäytöstä johtuvien tyylillisten eroavaisuuksien yhteensovittaminen. Myös romaanin kielellisesti ja sisällöllisesti vaativimman osan, unkarilaista painosta varten valmistu-neiden loppusanojen unkarintaminen jäi Ágnes Pasztercsákin tehtäväksi.

Käännösprojektimme alkua varjosti käännetyin tekstin adekvaattisuuteen liittyvä ongelma. Tieteis- eli sf-kirjallisuus ei ole ainakaan vielä löytänyt sijaansa klassisesti ymmärretyssä unkarilaisessa kirjallisessa kaanonissa. Myös itse sf-kirjoittajat ovat eri mieltä siitä, voidaanko sf lukea kaunokirjallisuuteen kuuluvaksi vai ei. Tamás Paár (2011) valottaa artikkelissaan sf-kirjallisuuden lajikysymyksestä käytyä ja käytävää

keskustelua ja unkarilaisten tieteiskirjailijoiden näkemyksiä siitä, miten sf-kirjallisuus tulee määritellä. Huolimatta myös sf-piirin sisäisestä erimielisyydestä koskien sf:n kirjallisuudellisuuden vaatimusta näyttää kuitenkin siltä, että sf-piireissä pyritään kohti tyyllisesti ja laadullisesti korkeatasoisempaa, mahdollisimman yhtenäistä fantastisen kirjallisuuden suuntausta. Sf-kirjojen pääsyä unkarilaiseen kirjalliseen kaanoniin vaikeuttaa myös julkaisemisen vaikeus. Perinteisten paperikirjojen julkaisukynnys on kannattavuussyistä yhä korkeampi, ja vaikka e-kirjat alkavatkin olla länsimaissa suosittuja, niiden prestiisi ei ainakaan vielä ole Unkarissa yhtä korkea kuin perinteisten paperille painettujen kirjojen (Paár 2011: 33–35).

Kysymys sf-kirjallisuuden asemasta unkarilaisen kirjallisuuden kaanonissa teki tehtävästämme – sf-kirjallisuuteen luokiteltavissa olevan ekotrillerin unkarintamisesta – erityisen hankalan. Oli täysin mahdotonta ennustaa, miten unkarilaiset lukijat ottaisivat romaanin vastaan. Siksi tekstin muokausprosessi muodostui vieläkin tärkeämmäksi. Romaanin tuli olla tyyllisesti ja kieleltään ainakin yhtä korkeatasoinen kuin mikä tahansa unkarilainen tai unkarin kielelle käännetty romaani – ottaen kuitenkin huomioon, että käännöskirjallisuuden kieli eroaa aina alkuperäiskielellä kirjoitetun kielestä (ks. esim. Jantunen & Eskola 2002: 201–203; Nevalainen 2003: 19). Siksikin lopullisen tekstin tyyllinen hiomistyö osoittautui erittäin tärkeäksi. Huolimatta siitä, että jaoin tekstin kääntäjille siten, että kukin kääntäjä sai käännettäväkseen kappaleita teemoittain, jokaisella kääntäjällä on aina oma tyylinsä. Ilman Ágnes Pasztercsákin tekemää hiomis- ja yhtenäistämistyötä unkarinnos olisi jäänyt tyyllisesti epäyhtenäiseksi.

Sarasvatin hiekkaa

Ennen kuin ryhdymme kääntämään Isomäen romaanin kaltaista kovaa faktaa täynnä olevaa teosta, on tärkeää tuntee ainakin jossain määrin sen kirjallisen ilmapiirin erityispiirteet, johon romaani asettuu. *Sarasvatin hiekkaa* liittyy 2000-luvun eurooppalaisen ja tarkemmin suomalaisen kirjallisuuden kenttään tavalla, jota on syytä valottaa hieman tarkemmin. Länsimainen kulttuuri ei ole 2000-luvulla enää yksinomaan klassikoiden lukemista, klassisissa konserteissa ja teatterissa käymistä vaan yhä enenevässä määrin television katselua, internetissä surffailua ja musiikin, elokuvien ja monen muunlaisen informaation lataamista internetistä. Länsimaaisessa nykykulttuurissa kirjallisuus on muuttunut eräänlaiseksi *fast food*iksi. Näyttää siltä, että yhä harvemmat jakavat kirjallisuusufriikkien intohimon esimerkiksi klassikoiden lukemiseen. (Tästä hyvänä esimerkkinä voidaan mainita se, että unkarin kirjallisuuden opintosuunnitelmassa pakolliseksi kirjallisuudeksi valitut teokset tarjotaan unkarilaisille koululaisille lyhennettyinä versioina.) Tälle *pikakulttuurille* löytyy sekä syy että seuraus aikamme kulttuurille aina 1960-luvulta lähtien tyypilliseksi muodostuneesta *korkean* ja *matalan*

kulttuurin välisen eron madaltumisesta. Esimerkiksi länsieurooppalaisessa kirjallisuudessa aiemmin kioskikirjallisuutena ylenkatsotut sf ja dekkari ovat saaneet tärkeän aseman erilaisia ajankohtaisia yhteiskunnallisia kysymyksiä – kuten tasa-arvo-, maahanmuuttajuus- ja ympäristökysymyksiä – käsittelevinä keskustelukanavina. Tähän pyrkii myös unkarilainen sf, ja vaikka sf:n määritelmä ja lajikysymys ovat edelleen ajoittain kiihkeänkin keskustelun kohteena, unkarilaisesta kaunokirjallisuudesta löytyy kiinnostavaa rajankäyntiä realistisen ja fantastisen kirjallisuuden välillä. Esimerkiksi muutamissa kanonisoiduissa postmoderniin kirjallisuuteen luokiteltavissa romaaneissa – vaikkapa Lajos Parti Nagyin romaanissa *Hösöm tere* – on sellaista fantastiseen kuuluvaa sisältöä, joka ei kuulu arkitodellisuuteemme (lisää esimerkkejä Paár 2011: 32). Sf-kirjallisuuden erityispiirre on tapa, jolla se käy diskurssia arkitodellisuuteemme kuuluvista aiheista omassa, jollakin tavalla lukijan maailmasta vieraannutetussa fiktiivisessä maailmassaan. (Ks. Savolainen 1990; Scholes & Rabkin 1977: 87–99; Hirsjärvi 2009: 21.) Dekkari, sf ja muut aiemmin kioskikirjallisuudeksi tituleeratut kirjalliset lajit antavat nykypäivänä kirjailijalle todennäköisesti enemmän mahdollisuuksia tavoittaa suurempi yleisö – myös fandomiin kuuluvat nuoret lukijat – ja siten päästä jakamaan suuremmalle lukijajoukolle ajatuksensa tärkeistä kysymyksistä.

Tähän haasteeseen Risto Isomäki vastaa kiinnostavalla tavalla. Isomäki kirjoittaa ekotrillereiksi luokitelluissa romaaneissaan aiheista, joita hän on tiedetoimittajana ja ympäristöaktivistina käsitellyt muutenkin. Erityyppisissä tieteellisissä kirjoituksissaan hän tarkastelee ympäristönsuojeluun ja kolmannen maailman kehittymiseen liittyviä kysymyksiä (ks. *Sanojen aika – suomalaisia nykykirjailijoita*), joita hän proosateoksissaan kehittelee edelleen. Hänen romaaneissaan henkilöt pelaavat suurin panoksin: Isomäki avaa eteemme näkymän sellaisesta maailmasta, jossa pakokaasut ja jätteidenlajittelu ovat vain jäävuoren huippu.

Isomäki esittelee romaanissaan *Sarasvatin hiekkaa* tiedemiehiä ja -naisia, jotka tutkivat maailman eri kolkissa veden ja hiekan olomuotojen muutoksia. Venäläiset valtamerentutkijat tarkkailevat Norjanmeren pohjassa tapahtuneita muutoksia, ja yksi heistä, Sergei Savelnikov, matkustaa Intiaan osallistuakseen tutkimuksiin, joita Amrita Desain johtama arkeologiryhmä tekee Cambaylahden pohjalta löydettyjen kaupunkien raunioissa. Grönlannissa filippiiniläissyntyinen jäätikkötutkija Susan Cheng huomaa mannerjäätiköiden tilassa tapahtuvien muutosten vaarat. Suomalainen Kari Alanen etsii Suomen etelärannikolla ratkaisua, jolla saada mannerjäätiköiden sulaminen pysähtymään. Hän huomaa myös mahdollisen yhteyden Bahamasaarten siirtomaalohkareiden ja Kanadan drumliinikenttien välillä. Vedellä ja hiekalla näyttää olevan jotain tärkeää kerrottavaa vedenpaisumukseen ja tuhoutuneisiin kulttuureihin liittyen. Romaanin loppua kohden nämä toisistaan näennäisesti riippumattomat löydöt kietoutuvat

toisiinsa ja vähitellen alkaa muotoutua pelottava kuva siitä, mikä ihmiskuntaa saattaa lähitulevaisuudessa odottaa. Mannerjäätiköiden sulamisen estämiseksi Grönlannin ja Etelämantereen jäätiköille kuljetetaan satatuhatta tuulimyllyä, jotka muuntavat merivettä lumeksi ja siten pystyvät ehkä pysäyttämään jäätiköiden sulamisen. Maailmanlaajuisen ydin-katastrofin välttämiseksi yksi romaanin henkilöistä pyytää itse Venäjän presidenttiä pysäyttämään rannikon läheisyydessä olevat ydinvoimalat. Siitä huolimatta, että katastrofia ei pystytä välttämään, romaani loppuu optimistiseen kuvaan uudelleen aloittamisen mahdollisuudesta.

Terminologian kääntäminen

Vaikka tapahtumat, joista romaanissa kerrotaan, ovat suuria – tai ehkäpä juuri siitä syystä – käänöksessä on kiinnitettävä huomiota myös yksityiskohtiin. Erityissanasto on sf-kirjallisuudessa käytetyn tieteellisen jargonin keskeinen osa. Kun tekstissä käytettyä terminologiaa käännetään, käsitteiden vastaavuuden (ekvivalenssin) vaatimus on uskottavuuden vuoksi erityisen tärkeä. Romaanissa kuvattujen tapahtumien vaikutus lukijaan on sitä suurempi, mitä tarkemmin ja siten myös uskottavammin yksityiskohdat on kerrottu.

Romaanin henkilöt liikkuvat joka puolella maapalloa, he kulkevat Intian hiekan peittämiltä zikkuroilta Pohjoisnavan jäätiköille. Eri kulttuureihin liittyvien kulttuurisidonnaisten käsitteiden eli reaalien käyttäminen (esimerkiksi 'jodhpur', 'khali' ja 'aspara' intialaisessa kontekstissa) tekee tekstistä kiinnostavan ja uskottavan. Tästä syystä jätimme tekstiin tämän-tyyppiset käsitteet sellaisinaan, yleensä ilman selitystä. Tietämättämme seurasimme sitä ajatusta, joka Isomäestä kirjan julkistamistilaisuuden jälkeen tekemäni haastattelun perusteella ilmeni myös hänen näkemyksekseen. Lukijalle mahdollisesti tuntemattomien kulttuurisidonnaisten termien ja muun erikoissanaston on Isomäen mukaan tarkoitus häiritä lukijaa siinä määrin, että hän tuntee itsensä pakotetuksi etsimään tietoa esimerkiksi jonkin tiedonhakuohjelman avulla (Pitkäsalo & Isomäki 2010).

Romaanin teksti on täynnä syvänmeren- ja jäätikkötutkimukseen tarpeellisia teknisiä laitteita ja muita varusteita ja siten myös näihin erityisaloihin liittyvää jargonia. Lisäksi suuren ryhmän muodostaa muihin tieteenhaaroihin kuuluva terminologia (esim. geologinen, eläin- ja kasvitieteellinen), jonka mahdollisimman tarkkaa kääntämistä pidän yhtä tärkeänä kuin unkarinkielisen nimen löytämistä esimerkiksi sellaisille syvänmerentutkimuksessa tarpeellisille teknisille laitteille kuin 'kaiku-luotain' tai 'valonvahvistin'.

Luonnontieteelliset käsitteet aiheuttivat eniten vaivaa käänösryhmän jäsenille. Geologinen erityissanasto ('drumliini', 'harju') ja mereen liittyvien käsitteiden ('maininki', 'selkä') unkarinkielisten vastineiden löytäminen

aiheuttivat nekin ongelmia, mutta erityisesti jään eri muodot osoittautuivat vaikeimmin kääntyväksi käsiteryhmäksi. Tarkan unkarinkielisen vastineen puute aiheutti muun muassa sen, että sellaisia termejä kuin 'kelluva jää', 'ahtojää' ja 'ajojää' ei voitu aina kääntää johdonmukaisesti vaan käytettiin milloin käsitettä 'zajló jég', milloin 'úszó jég'. Nämä käsitteet on kuitenkin istutettu tulokieliseen tekstiympäristöön siten, että ne eivät vaikuta romaanin luottavuuteen.

Kun käännetään tieteellisiä tekstejä, on itsestään selvää, että alan terminologia pyritään siirtämään mahdollisimman tarkasti lähtökielestä tulokieleen. Sf-kirjallisuuden kääntämisessä on oltava yhtä täsmällinen, koska sf-kirjallisuuden nimityksen toinen osa on nimenomaan *science*, tiede. Kääntäjän on käännettävä mahdollisimman täsmällisesti huolimatta siitä, onko sf-teoksessa käytetty terminologia sisällöllisesti tieteellisten tutkimustulosten mukaista tietoa vai ei. Kirjaimellinen kääntäminen on näennäisesti ristiriidassa käännöstieteessä tällä hetkellä hallitsevimmassa asemassa olevien näkemysten kanssa, joiden mukaan kääntäjän ei tule kääntää sanoja ja lauseita vaan sisältöjä (ks. esim. Vehmas-Lehto 2008: 18–22), mutta suurempien kokonaisuuksien siirtäminen on itse asiassa sf:n toisen osan, *fictionin* tehtävä. Näin tieteellisen tekstin (*science*) kääntäjän tehtävä näyttäisi olevan yksityiskohtien kääntämistä, kun taas kaunokirjallisuuden (*fiction*) kääntäjän tehtävä kohdistuisi suurempien kokonaisuuksien kääntämiseen. Käytännössä tieteellisen tekstin kääntäjän työ on hyvin samantyyppistä kuin kaunokirjallisuuden kääntäjän: molempien on ymmärrettävä syvällisesti tekstin merkityssisällöt ja oltava selvillä käytetyn terminologian taustoista. (Esimerkiksi on hyvä selvittää, miltä näyttää 'jättiläiskalmari' ja kuinka suuri se on, ennen kuin etsii sen käännösvastineen.) Tieteisfiktion kääntäjä jakaa siis käännösprosessin aikana tekstin periaatteessa kahteen, tieteelliseen ja fiktiiviseen osaan. Tieteelliseen osaan kuuluvia tietoja kääntäjä käsittelee tarkkana tietona riippumatta niiden totuudellisuudesta ja etsii tekstissä esiintyville teknisille termeille mahdollisimman tarkat tulokieliset vastineet.

Eläin- ja kasvitieteellisen erikoissanaston unkarinkielisten vastineiden löytäminen ei tuottanut erityisiä vaikeuksia, koska käsitteillä on tarkat latinalaisperäiset nimitykset. Muutamissa tapauksissa kääntäjät eivät pitäneet tarkoituksenmukaisena käyttää esimerkiksi eri sammal-, sieni- ja levälajien nimityksiä tulokielisessä tekstissä. Opettajana odotin yleensä kääntäjien siirtävän termit noudattaen ekvivalenssin periaatetta, jonka mukaan lähtökielinen hyponyymi eli alakäsite korvataan tulokielisellä hyponyymillä. En yleensä sallinut sitä, että kääntäjä olisi valinnut käännösstrategioista yleistämisen, jota kääntäjät usein käyttävät siitä syystä, että hyperonyymi eli yläkäsite tuntuu sopivan paremmin tulokielisen tekstin kontekstiin (ks. Klaudy 2007: 65). 'Limanahkiaiselle' piti löytyä tarkka tulokielinen termi, samoin 'korvasienelle'. Opastetun etsimisen tuloksena näille löytyikin

toisiinsa ja vähitellen alkaa muotoutua pelottava kuva siitä, mikä ihmiskuntaa saattaa lähitulevaisuudessa odottaa. Mannerjäätiköiden sulamisen estämiseksi Grönlannin ja Etelämantereen jäätiköille kuljetetaan satatuhatta tuulimyllyä, jotka muuntavat merivettä lumeksi ja siten pystyvät ehkä pysäyttämään jäätiköiden sulamisen. Maailmanlaajuisen ydin-katastrofin välttämiseksi yksi romaanin henkilöistä pyytää itse Venäjän presidenttiä pysäyttämään rannikon läheisyydessä olevat ydinvoimalat. Siitä huolimatta, että katastrofia ei pystytä välttämään, romaani loppuu optimistiseen kuvaan uudelleen aloittamisen mahdollisuudesta.

Terminologian kääntäminen

Vaikka tapahtumat, joista romaanissa kerrotaan, ovat suuria – tai ehkäpä juuri siitä syystä – käännöksessä on kiinnitettävä huomiota myös yksityiskohtiin. Erityissanasto on sf-kirjallisuudessa käytetyn tieteellisen jargonin keskeinen osa. Kun tekstissä käytettyä terminologiaa käännetään, käsitteiden vastaavuuden (ekvivalenssin) vaatimus on uskottavuuden vuoksi erityisen tärkeä. Romaanissa kuvattujen tapahtumien vaikutus lukijaan on sitä suurempi, mitä tarkemmin ja siten myös uskottavammin yksityiskohdat on kerrottu.

Romaanin henkilöt liikkuvat joka puolella maapalloa, he kulkevat Intian hiekan peittämiltä zikkuroilta Pohjoisnavan jäätiköille. Eri kulttuureihin liittyvien kulttuurisidonnaisten käsitteiden eli reaalien käyttäminen (esimerkiksi 'jodhpur', 'khali' ja 'aspara' intialaisessa kontekstissa) tekee tekstistä kiinnostavan ja uskottavan. Tästä syystä jätimme tekstiin tämän-tyyppiset käsitteet sellaisinaan, yleensä ilman selitystä. Tietämättämme seurasimme sitä ajatusta, joka Isomäestä kirjan julkistamistilaisuuden jälkeen tekemäni haastattelun perusteella ilmeni myös hänen näkemyksekseen. Lukijalle mahdollisesti tuntemattomien kulttuurisidonnaisten termien ja muun erikoissanaston on Isomäen mukaan tarkoitus häiritä lukijaa siinä määrin, että hän tuntee itsensä pakotetuksi etsimään tietoa esimerkiksi jonkin tiedonhakuohjelman avulla (Pitkäsalo & Isomäki 2010).

Romaanin teksti on täynnä syvänmeren- ja jäätikkötutkimukseen tarpeellisia teknisiä laitteita ja muita varusteita ja siten myös näihin erityisaloihin liittyvää jargonia. Lisäksi suuren ryhmän muodostaa muihin tieteenhaaroihin kuuluva terminologia (esim. geologinen, eläin- ja kasvitieteellinen), jonka mahdollisimman tarkkaa kääntämistä pidän yhtä tärkeänä kuin unkarinkielisen nimen löytämistä esimerkiksi sellaisille syvänmerentutkimuksessa tarpeellisille teknisille laitteille kuin 'kaiku-luotain' tai 'valonvahvistin'.

Luonnontieteelliset käsitteet aiheuttivat eniten vaivaa käännösryhmän jäsenille. Geologinen erityissanasto ('drumliini', 'harju') ja mereen liittyvien käsitteiden ('maininki', 'selkä') unkarinkielisten vastineiden löytäminen

tapahtumien etenemistä voidaan hidastaa.

Käännösprojekti oli toisin sanoen kokeilu Risto Isomäen ilmastonmuutoksen torjuntaa koskevien yhteiskunnallisten aloitteiden tuomisesta unkarilaisen yleisön ja erityisesti Unkarin poliittisten päättäjien tietoisuuteen. Kokeiluna projekti oli kiinnostava, mutta sen vaikutuksista on vaikea sanoa mitään varmaa. Romaani ja sarjakuva tosin saivat melko paljon julkisuutta ilmestyttyään. Romaanin ja sarjakuvan unkarinnoksen julkaisu-tilaisuuksia pidettiin ainakin Budapestissa, Debrecenissä ja Szombathelyissä. Myös Risto Isomäki oli paikalla näissä tilaisuuksissa ja kertoi teostensa taustoista ja yleisemmin ympäristönsuojeluhankkeista, joissa hän on mukana. Mainitsemisen arvoista on, että Isomäki kirjoitti uudet, päivitetyt loppusanat unkarinkieliseen käännökseen (tästä huomiosta kiitos Finnagoran entiselle johtajalle Harriet Longalle). Szombathelyissä 3.11.2010 pidetty romaanin ja sarjakuvan julkistamistilaisuus sai ainakin paikallisesti laajaa huomiota: sarjakuvakirjasta tehdyn näyttelyn avajaiset ja keskustelutilaisuus Risto Isomäen kanssa aloittivat kaupungin kulttuuriviikon, ja siitäkin syystä asiasta uutisoitiin paikallisessa mediassa. Budapestin Suomen tiede- ja kulttuuri-instituutti Finnagora ja Suomen Budapestin-suurlähetystö jakoivat omille sidosryhmilleen sarjakuvakirjoja liikelahjana, mutta niiden yhteiskunta- ja ympäristöpoliittisesta vaikutuksesta ei ole tietoa.

Szombathelyin julkistamistilaisuudessa keskustelimme Isomäen kanssa niistä *paikoista* romaanissa, joihin yhteiskuntapoliittisen ohjelman voi piilottaa. Erityissanaston lisäksi ohjelma voi olla oikeastaan missä kohdassa tekstiä tahansa, mutta ei ainoastaan kirjoitetussa tekstissä vaan se voi löytyä myös rivien välistä. Tämä toisaalta helpottaa, toisaalta vaikeuttaa kääntäjän työtä. Siitä huolimatta, että kääntäjä jostain syystä – kielestä puuttuvan terminologian takia, oman kielitaitonsa puutteellisuuden vuoksi tai jopa huomaamattaan – ei käännäkään termejä oikein, kirjailijan tekstiin piilottama viesti saattaa kuitenkin saavuttaa tulokielisen tekstin lukijan. Toisaalta kääntäminen saattaa vaikeutua, jos viesti ei olekaan varsinaisessa kirjoitetussa tekstissä. Millaisia käännösstrategioita kääntäjä voi valita, jos onkin käännettävä rivien välistä löytyvä sisältö?

Lähteet

- Isomäki, Risto 2005: *Sarasvatin hiekkaa*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Isomäki, Risto 2010: *Elsodort világok*. Budapest: Nyitott Könyvműhely Kiadó.

Kirjallisuutta

- Hirsjärvi, Irma 2009: Faniuden siirtymiä. Suomalaisen science fiction -fandomin verkostot. Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 98. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Jantunen, Jarmo H. & Eskola, Sari 2002: Käännössuomi kielivarianttina: syntaktisia ja leksikaalisia erityispiirteitä. – *Virittäjä* 106: 184–207.
- Klaudy Kinga 2007: *Bevezetés a fordítás gyakorlataiba*. Budapest: Scholastica.
- Nevalainen, Sampo 2003: Käännöskirjallisuuden puhekielisyyksistä – kaksinkertaista illuusiota? – *Virittäjä* 107: 2–26.
- Nida, Eugene A. 1989: Science of translation. – Andrew Chesterman (ed.): *Readings in Translation Theory*. Helsinki: Finn Lectura: 80–98.
- Paár, Tamás 2011: ”Erök és utak” a jövőirodalom jelenében. *Szépirodalmi Figyelő* 2011/4: 28–39.
- Pitkäsalo, Eliisa & Isomäki, Risto 2010: Rivienkö välissä poliittinen ohjelma? Risto Isomäen haastattelu 8.11.2010.
<http://www.sek.nyme.hu/btk/Lists/Kari%20hrdet/DispForm.aspx?ID=126&Source=http%3A%2F%2Fwww%2Esek%2Enyme%2Ehu%2Fbtk%2Fdefault%2Easpx>. 21 August 2012.
- Sanojen aika – suomalaisia nykykirjailijoita. Risto Isomäki.
<http://kirjailijat.kirjastot.fi/kirjailija.aspx?PersonId=1002&PageContent=1>. 21 August 2011.
- Savolainen, Matti 1990: The [New] Wave of Science Fiction as postmodern Literature: J. G. Ballard as a Test Case. – D. Zadworna-Fjellstad & L. Björk (eds): *Criticism in the Twilight Zone: Postmodern Perspectives on Literature and Politics*. Stockholm: Almqvist & Wiksell International: 121–128.
- Scholes, Robert & Rabkin, Eric 1977: *Science Fiction: History, Science, Vision*. London: Oxford University Press.
- Vehmas-Lehto, Inkeri 2008: Onko käännöstutkimuksessa särmää? – Irmeli Helin & Hilkka Yli-Jokipii (eds): *Kohteena käännös*. Uusia näkökulmia kääntämisen ja tulkauksen tutkimiseen ja opiskelemiseen. Publications of the Department of Translation Studies IV. Helsinki: Käännöstieteen laitos, Helsingin yliopisto: 13–42.

Translating the eco-political program of Risto Isomäki's *Sarasvatin hiekkaa*

Translation of a text from one language to another invariably gives rise to a number of problems. The kaleidoscope of problems to be solved may become extremely specific when the source text is science fiction, which

uses a great deal of scientific terminology. This paper treats some such problems observed during the translation of *Sarasvatin hiekkaa* (2005), a novel by Risto Isomäki. The project was a co-operation between the Department of Uralistics at the University of West Hungary and the Department of Finno-Ugrian Studies at the University of Debrecen. The translations were done by the students of each department. The aim of this paper is to highlight some of the questions that arose during the translation of the technical terminology used in the novel. Therefore, this paper is something of a report of the observations made when examining the Finnish source text and its possible Hungarian translations side by side. In highlighting the concerns emphasized in contemporary theory of translation, which states that a translation must transfer the style and content of the source in the most adequate fashion possible for the recipient, this paper approaches translation of aspects like realia, which are very important in the translation of science fiction. In translation, the communicative goal of a text cannot always be achieved by adherence to the principle of formal equivalence, but the translator has more complicated a role; the translator must consider the global knowledge of both the author's implied reader and the potential reader of the translation itself, as well as the function of the text. Much of the essential work of the translator involves decisions about which aspect of the multiple and hierarchically organized meanings of linguistic units should be emphasized in the translation. In translation of realia in *Sarasvatin hiekkaa*, the translators have a very specific job. They have to find the most correct, corresponding units in the target language so that they will be able to transfer the complete eco-political program of the novel into Hungarian.